

Mit csinál a könyvtáros, amikor nem olvas?

3. rész – Open Access támogatás

A nyugat-európai országokban a könyvtárosokat ma már inkább „adat-tudósoknak” vagy „információspecialistáknak” nevezik. Joggal, hiszen a gyors technológia változások számos új területet nyitottak, melyek alaposan megváltoztatták nemcsak a könyvtárak, de a könyvtárosok hagyományos szerepeit is. Ennek megfelelően a Debreceni Egyetem könyvtára sem csupán gyűjti és őrzi az egyetem tudásvagyonát, hanem arról is gondoskodik, hogy az minél szélesebb körben látható, használható legyen. E célt leginkább a nyílt hozzáférés (open access – OA) biztosítja, melynek révén ma már bárki ingyenesen hozzájuthat igényes tudományos tartalmakhoz.

Make it free, make it open access!

Háromféle úton válhat egy tudományos publikáció nyíltan hozzáférhetővé. Számos rangos folyóirat létezik, melyek ebben a formában jelennek meg, s az itt publikált tanulmányok mindenki számára eleve nyílt hozzáférésűek. Az OA-folyóiratokban való közlést nevezik a publikálás arany útjának. Az open access erejét azonban a hagyományosan előfizetési folyóiratok kiadói is felismerték, ezért bizonyos keretek között hozzájárulnak ahhoz, hogy közlési díj ellenében egyes cikkeket nyílt elérésűvé tegyenek (hibrid közlés), vagy lehetőséget adnak arra, hogy a cikkek egy intézmény elektronikus archívumából meghatározott időkorlátozás (6-24 hónap) után letölthetővé váljanak (zöld út). A DEENK hatékonyan működő rendszert épített ki mindhárom forma támogatásához.

Zöld és arany

A legegyszerűbb a zöld út biztosítása. A nálunk születő publikációk mindegyikét a Debreceni Egyetem elektronikus Archívuma (DEA) tárolja, amit a szerzők maguk töltenek fel az iDEa Tudóstér űrlapján keresztül. A feltöltött cikkeket mi, könyvtárosok ellenőrizzük, majd számos statisztikai és egyéb mutatót kapcsolunk

hozzájuk, amelyek elsősorban a kutatási teljesítmény mérhetőségét szolgálják. Az ellenőrzés során azt is vizsgáljuk, hogy milyen feltételekkel tehető egy cikk nyílt hozzáférésűvé. Megvizsgáljuk az adott folyóirat archiválási politikáját, és nyilatkoztatjuk a kiadókat az elhelyezés lehetőségeiről. Ennek megfelelően az open access tartalmak aránya folyamatosan emelkedik a DEA-ban, és mostanra már csaknem hétezer tanulmány érhető el szabadon az archívumban.

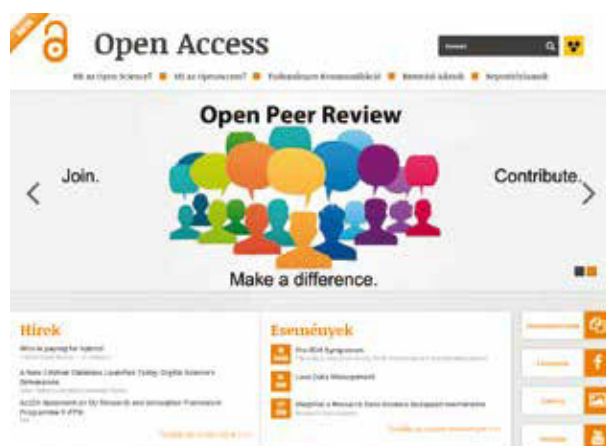
2016 óta az arany út támogatása is megvalósul, miután a Debreceni Egyetem pénzügyi forrást biztosít a publikációk közvetlenül OA folyóiratokban való megjelentetésére. Aki ilyen lapban szeretne publikálni, támogatást igényelhet, s a közlési díj felét az egyetem finanszírozza. A BioMed Central kiadóval kötött szerződés pedig arra ad lehetőséget, hogy a DE kutatói 15%-os kedvezménnyel publikáljanak a kiadó folyóirataiban.

Mindehhez a könyvtár nyújt szakmai támogatást. Munkatársaink vizsgálják, hogy a kiválasztott folyóirat megfelel-e az open access követelményeinek, segítenek az adott tudományterület legrangosabb OA folyóiratainak kiválasztásában, teljes körű tájékoztatást adnak a nyílt publikálás módjairól, és segítenek az esetleges veszélyek elkerülésében.

A ragadozók lesben állnak!

Veszély pedig van bőven. Az open access megjelenésével egy időben bukkantak fel az úgynevezett predátor folyóiratok és kiadók. Ők a fentiekhez hasonló kecsegtető ajánlatokkal keresik meg a kutatókat, ám üzleti modelljük a kihasználásra épül: a felszámolt publikációs díjért ugyanis nem nyújtanak valós kiadói és szerkesztői szolgáltatást.

Szinte minden héten indul új folyóirat, így nagyon nehéz aktuális információt

találni arról, hol érdemes publikálni, melyek a megbízható kiadók. Az ezekben a kérdésekben való útmutatás és segítség nyújtása lett mára a könyvtárosok egyik legfontosabb feladata. Mi segítünk megbizonyosodni arról, hogy a kiválasztott folyóirat megfelel-e az aktuális tudományos trendeknek elvárásoknak. Tesszük ezt nemcsak személyesen, de az interneten is: a2017-ben megújult open-access.hu weboldalon mindig naprakész információk találhatók a támogatási rendszerről, a publikálás lehetőségeiről, a kiadókról, és a szóba jöhető OA archívumokról is.

A DEENK az utóbbi évtizedben az open access meghatározó hazai szereplője lett, s e területen nyújtott szolgáltatásai testesítik meg leginkább, hogy mit jelent könyvtárosnak lenni a 21. században.